

В. В. Перевознюк
викладач-стажист кафедри фінансів
Тернопільський національний економічний університет

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ТЕОРЕТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТА ЕКЗОГЕННІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ

В умовах поглиблення демократизації суспільного життя особливо гостро постає проблема забезпечення самостійності місцевого самоврядування в питаннях реалізації власної фінансової політики. Актуальними стає підвищення якості суспільних послуг, застосування нових методів управління фінансами на місцевому рівні. Однак досі органи місцевого самоврядування України не спроможні самостійно формувати та здійснювати власну фінансову політику.

Варто відзначити, що у вітчизняній та зарубіжній літературі ґрунтовно досліджено окремі питання реалізації фінансової політики місцевого самоврядування, однак сам термін “фінансова політика місцевого самоврядування” потребує глибшого обґрунтування.

На нашу думку фінансова політика місцевого самоврядування – це самостійна цілеспрямована діяльність органів місцевого самоврядування щодо формування та використання фінансових ресурсів з метою забезпечення добробуту місцевого населення, задоволення потреб та інтересів територіальних спільнот і соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

Однак на сучасному етапі розвитку нашої держави діє чимало екзогенних чинників, що обмежують права місцевого самоврядування в сфері проведення ефективної фінансової політики. В першу чергу, таким чинником є недосконалість адміністративно-територіального устрою України. Результатом цього є наявність великої кількості несамодостатніх територіальних громад. Адже багато малих сільських рад не мають ні достатнього обсягу фінансових ресурсів, ні компетентних кадрів для того, щоб проводити ефективну фінансову

політику. Тому, вважаємо за доцільне провести реформу адміністративно-територіального устрою з метою укрупнення громад шляхом консолідації навколо податкової бази. Це призведе до ефективного фінансування суспільних благ та повнішого урахування потреб громадян.

Наступним обмежуючим чинником є невідповідність реального обсягу фінансових ресурсів, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів потребам фінансування делегованих державою повноважень. Адже часто-густо органам місцевого самоврядування доводиться фінансувати такі повноваження за рахунок власних джерел. В той же час не вистачає коштів на здійснення капітальних видатків місцевого значення. На нашу думку, потрібно скасувати делеговані повноваження та закріпити за місцевим самоврядуванням конкретні видаткові зобов'язання. При цьому дуже важливо, щоб такі повноваження відповідали реальним можливостям місцевих властей збирати кошти на своїй території та ефективно їх витратити: на фінансування потреб місцевих жителів та інвестицій. Так, наприклад, у Данії та у Швеції, найдецентралізованіших країнах, відповідальність за охорону здоров'я передано як загальну функцію на рівень графств (регіональний рівень).

Насторожує факт низької фіскальної ролі місцевих податків і зборів в Україні, частка яких у 2002 р. становила 3,3 %, а в 2006 р. – 2,1 % в податкових надходженнях місцевих бюджетів. Відтак, наступним обмежуючим чинником є законодавчо обмежений перелік місцевих податків і зборів та відсутність об'єктів оподаткування по деяких з них на багатьох територіях. Заслуговує на увагу позиція відомого фахівця в галузі оподаткування Л. Л. Тарангул, яка вважає реорганізацію системи місцевого оподаткування пріоритетною умовою зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування [1, 239]. Вважаємо за доцільне: 1) реформування місцевого оподаткування в напрямку зміщення акценту на плату за послуги та запровадження податку на нерухомість фізичних осіб, що значно поповнило б дохідну частину місцевих бюджетів; 2) надання органам місцевого самоврядування широких прав у сфері проведення власної податкової політики (наприклад, право встановлювати ставки податків

та надавати податкові пільги); 3) закріплення за місцевими бюджетами вищих ставок загальнодержавних податків, зокрема податку на прибуток підприємств. Це, в свою чергу, призвело б до зменшення обсягів трансфертів, наданих з вищестоящих бюджетів.

Наступним обмежуючим чинником є недосконалість вітчизняної трансфертної політики. Часто-густо її роль зводиться до суто перерозподільчих процесів наслідками яких є формування споживацьких настроїв у регіонів-одержувачів фінансової допомоги та відсутності стимулів до нарощення темпів економічного розвитку. З метою виправлення такої ситуації, вважаємо за потрібне посилити стимулюючу роль міжбюджетних трансфертів з метою активізації зусиль органів місцевого самоврядування, спрямованих на розширення власної дохідної бази. Це, в свою чергу, призведе до уникнення “ефекту заміщення” (суть якого полягає у передачі частини доходів до державного бюджету у випадку перевищення показників доходів місцевих бюджетів над видатками).

Ще одним важливим чинником, що обмежує проведення органами місцевого самоврядування ефективної фінансової політики є заборона здійснення запозичень усіма органами місцевого самоврядування, крім міських рад. Крім того сучасна законодавча база місцевих запозичень не сприяє ефективному функціонуванню даного сегменту фінансового ринку: надто жорстка процедура погодження місцевих позик у Міністерстві фінансів України, відсутність чіткої процедури дефолтів та ін. Вважаємо за доцільне: дозволити здійснювати місцеві запозичення усім органам місцевого самоврядування, чітко визначити процедуру дефолтів місцевих властей, полегшити процес погодження місцевих позик у Міністерстві фінансів України, встановити величину погашення боргу на рівні 10 % річних загального фонду місцевих бюджетів, забезпечити широке інформування населення про використання запозичених коштів та спрямовувати їх тільки на здійснення інвестицій.

Вважаємо, що послаблення впливу всіх вищенаведених екзогенних чинників обмежувального сприятиме проведенню органами місцевого самоврядування ефективної фінансової політики, підвищенню добробуту громадян, більшій довірі до місцевих властей та економічному розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

Література

1. Тарангул Л. Л. Оподаткування та регіональний розвиток (теорія і практика): Монографія. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2003. – 286 с.